

ΙΑΤΡΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΣΚΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Δωρόθεος Β΄ Πολυκανδριώτης,

Μητροπολίτης Σύρου

Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών, Σχολή Επιστημών Υγείας & Πρόνοιας,
Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Αλληλογραφία:
Εργαστήριο: «Ανατομίας, Παθολογικής Ανατομίας & Φυσιολογίας- Διατροφής»,
Διευθυντής: Καθηγητής Δημήτριος Χανιώτης, E-mail: dchaniotis@uniwa.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στα κείμενα των Πατέρων της Εκκλησίας αλλά και τις βιογραφίες Αγίων και μοναχών, όπως και τις αποφάσεις των Ιερών συνόδων, τις επιτύμβιες επιγραφές και τα μοναστηριακά τυπικά υπάρχουν ποικίλες βιοϊατρικές πληροφορίες τόσο για τους ιατρούς όσο και για τις προϋποθέσεις ασκήσεως του Ιατρικού επαγγέλματος στο Βυζάντιο. Για να ασκεί κάποιος το Ιατρικό επάγγελμα έπρεπε να έχει την κατάλληλη Ιατρική εκπαίδευση, με την απαραίτητη Πρακτική εξάσκηση, να έχει δώσει εξετάσεις ενώπιον του «προεξάρχοντος της Ιατρικής» και βέβαια να είναι κάτοχος διπλώματος που θα επιβεβαίωνε την Ιατρική του ιδιότητα καθώς και το δικαίωμα ασκήσεως του Ιατρικού επαγγέλματος.

Λέξεις-κλειδιά: Πατέρες της Εκκλησίας, Ιατρική στο Βυζάντιο, προϋποθέσεις ασκήσεως επαγγέλματος, προεξάρχων της Ιατρικής, χρονία εμπειρία, Ιατρική εκπαίδευση, πρακτική εξάσκηση, Ιωάννης Β΄ Κομνηνός.

Εισαγωγή.

Στα εκκλησιαστικά κείμενα, τα κείμενα των Πατέρων της Εκκλησίας, τις βιογραφίες Αγίων και μοναχών, τις αποφάσεις των Ιερών Συνόδων, τις επιτύμβιες επιγραφές και τα μοναστηριακά τυπικά υπάρχουν ποικίλες βιοϊατρικές πληροφορίες για τους ιατρούς και τις προϋποθέσεις ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος στο Βυζάντιο. Το «Τυπικό» και ένα «κανονικό» κείμενο της ίδιας εποχής μάς παρέχουν βιοϊατρικές πληροφορίες για τις προϋποθέσεις ασκήσεως τού ιατρικού επαγγέλματος στο Βυζάντιο την εποχή του Ιωάννη Β' Κομνηνού. Πρόκειται για ένα απόσπασμα «συνοδικής αποφάσεως» του Πατριάρχη Λέοντα Στυππή (1134-1143). Το κείμενο αυτό εκδόθηκε αρχικά από τον L. Allatius¹ και αργότερα επανεκδόθηκε από τους Mansi², Ράλλη-Ποτλή³.

Προϋποθέσεις ασκήσεως ιατρικού επαγγέλματος στο Βυζάντιο.

«Και το μεν περί σωμάτων θεραπείαν ενασχολείσθαι και φαρμακεύειν επιχείρειν πονηρώς έχοντα σώματα, ατού τυχόντος, είποι τις αν, ούτε του βουλευθέντος απλώς και μόνον θελήσαντος, εκείνου δε παντός, ον ο μεν ιατρικής τέχνης λόγος εμαίευσεν, η δε χρονία εμπειρία λαβούσα πάλιν ετιθηνήσατο και ο της ιατρικής προεξάρχων, ως λυδία τις λίθος προεξετάσας τα πρώτα και κατειληφως ούκ αδόκιμον, το της επικρίσεως τούτω προσεβράβευσε σύμβολον».

Διαπιστώνεται, με βάση το κείμενο αυτό, ότι για να ασκεί κάποιος το ιατρικό επάγγελμα έπρεπε να πληροί τις εξής προϋποθέσεις:

1. Ιατρική εκπαίδευση
2. Πρακτική εξάσκηση
3. Εξετάσεις ενώπιον του «προεξάρχοντος της ιατρικής»
4. Δίπλωμα, που θα επιβεβαίωνε την ιατρική του ιδιότητα και το δικαίωμα ασκήσεως του Ιατρικού επαγγέλματος.

Ειδικότερα:

1. Ιατρική εκπαίδευση.

Στο νοσοκομείο της μονής του Παντοκράτορα λειτουργούσε Ιατρική Σχολή, αλλά, καθώς φαίνεται από τις πληροφορίες του «τυπικού», η σχολή δεν είχε άλλο σκοπό από το να προμηθεύει το ίδρυμα με ικανό και μόνιμο προσωπικό⁴. Αναμφίβολα κρατική εκπαίδευση, που σημαίνει εκπαίδευση με έξοδα του κράτους, υπήρχε από παλιά.

Ο θεσμός αυτός ανάγεται στην ρωμαϊκή εποχή (δυναστεία των Φλαβίων) και όπως όλοι οι ρωμαϊκοί θεσμοί, εισήχθη στο Βυζάντιο.

Υπήρχε παράλληλα και η ιδιωτική εκπαίδευση, όπως μαρτυρεί ή αλληλογραφία του Μιχαήλ Ιταλικού⁵. Στο κείμενο επισημαίνεται η αναγκαιότητα να ακολουθούν κάποιες σπουδές οι μελλοντικοί Ιατροί, δεν κάνει όμως καμία διάκριση ανάμεσα στα δύο είδη εκπαιδεύσεως και επομένως δεν θέτει περιορισμό.

2. «Η χρονία εμπειρία».

Ο όρος «χρόνια εμπειρία» δηλώνει την πρακτική εκπαίδευση (εξάσκηση) σε αντίθεση με τον όρο «ο της Ιατρικής Τέχνης λόγος», που δηλώνει την θεωρητική κατάρτιση. Επομένως οι υποψήφιοι Ιατροί έπρεπε, αφού τελειώσουν τα θεωρητικά μαθήματα, να ακολουθούν τον «διδάσκαλον της Ιατρικής», ή άλλους Ιατρούς στις επισκέψεις των ασθενών και να εκπαιδεύονται σταδιακά στην Ιατρική. Πόσο χρόνο όμως διαρκούσε αυτή η εξάσκηση; Ο όρος «χρονία» δεν μας επιτρέπει να

προσδιορίσουμε με σαφήνεια.

3. Η εξέταση

Ο υποψήφιος ιατρός έπρεπε να περάσει από εξετάσεις θεωρητικές, ίσως και πρακτικές. Στο κείμενο ο εξεταστής ορίζεται ως «ο της ιατρικής προεξάρχων». Ο V. Grummel⁶ ταυτίζει το όρο «προεξάρχων» με τον όρο "actuarius", που δήλωνε μία αυλική ιδιότητα αποδιδόμενη μόνο σε ιατρούς. Το συμπέρασμα του V. Grumel θεμελιώνεται σε επιστολή του Μιχαήλ Ιταλικού. «Τω ακτουαρίω»⁷. Ο ίδιος πιστεύει ότι ο Μιχαήλ Ιταλικός είναι «ο διδάσκαλος της Ιατρικής» που μνημονεύεται στο «Τυπικό» της μονής του Παντοκράτορα⁸.

4. «Το σύμβολον της προκρίσεως»

Στον υποψήφιο που πετύχαινε στις εξετάσεις «ο προεξάρχων της Ιατρικής» παρέδινε ένα αποδεικτικό σημείο για την ευνοϊκή του κρίση.

Τί ήταν όμως αυτό το «σύμβολον»; Οι απόψεις των ειδικών διίστανται⁹. Ότι όμως και αν ήταν αυτό το «σύμβολον», είχε οπωσδήποτε το κύρος μιάς εξουσιοδότησης για την άσκηση του ιατρικού επαγγέλματος. Ήταν «πιθανώς» κάτι αντίστοιχο του σύγχρονου «ιατρικού διπλώματος». Ο όρος «προσεβράβευσε» υποδηλώνει ότι η απονομή του διπλώματος γινόταν πανηγυρικά σε δημόσια τελετή. «Έτσι το Βυζαντινό κράτος με τον θεσμό των υποχρεωτικών εξετάσεων και του υποχρεωτικού διπλώματος προστάτευε άμεσα την υγεία των πολιτών του και το ίδιο το ιατρικό λειτούργημα».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ALLATIUS, *De consesione utriusque Ecclesiae*, σελ. 644.
2. J.D.MANSI, *Sacrorum Consiliorum nova et amplissima collection*, Firenze-Venezia 1759-1798, τόμ. XXI, col. 552
3. ΡΑΛΛΗ-ΠΟΤΛΗ, *Σύνταγμα θείων και ιερών κανόνων*, Αθήναι, 1852-1859, τόμ.4, σελ. 76.
4. ΤΥΠΙΚΟΝ, σελ. 946-947. Επίσης στ. 1313-1323, στ. 1305-1312.
5. S.D. PAPADIMITRIOU, *Theodor Prodrom*, Odessa 1905, σελ. 162, no. 104.
6. V. GRUMEL, *La profession médicale à Byzance*, "Revue des Etudes Byzantines", 7 (1949), σελ. 45.
7. A. CRAMER, *Anecdota graecae codd. Manuscriptis biblioth.* Oxon., τόμ. 3, σελ. 190-191.
8. V. GRUMEL ό.π., σελ. 45.

9. Βλ. V. LAURENT. *Numismatique et folklore dans la tradition byzantine*, Bucarest 1940, σελ. 11-12. S.D. PAPADIMITRIOU, ό.π., σελ. 164.

PHYSICIANS AND CONDITIONS OF THE PRACTICE OF THE MEDICAL PROFESSION IN BYZANTIUM.

Dorotheos B' Polycandriotis

Bishop of Syros

University of West Attica, School of Health and Care Sciences
Department of Biomedical Sciences

Abstract

In the ecclesiastical texts, i.e. texts of the Fathers of the Church, the biographies of Saints and monks, the decisions of the holy synods, the epitaphs and the monastic formalities, there is a variety of information about doctors and the conditions for practicing the medical profession in Byzantium. In this paper, we utilize the information from two important sources on the conditions for practicing medicine.

Keywords: Fathers of the Church, medicine in Byzantium, conditions for practicing the profession, medical pioneers, years of experience, medical education, practical training, John II Komnenos.